ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

אלע משלים פון
דובנער מגיד

כרך א' – חלק ד'

אידיש

132

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"א לפ"ק

אלע משלים
פון דובנער מגיד

געזאמעלט און איבערזעצט פון זײנע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
תשר״ק

אין צוויי טייל

דעם דובנער מגיד'ס משלים

ערשטער טייל

116. [illegible] 228
117. דער נאַר מיט'ן זייגער 229
118. די שטראָף פון אַ פרעסער 230
119. דער מיטעל און דער צוועק 232
120. אַ נאַר טאָהר מען ניט ווייזען קיין האַלבע אַרבייט 235
121. געלד פערלוסט און בויכווייטאַג 237

	זייט
122. דער אָרימאַן און דער בעל עצה	238
123. ער בעט פאר'ן צווייטען	240
124. דער זכות פון א זיידען	241
125. מענשען פערגעסען שנעל	243
126. די פּרינצליכע קליידער	244
127. האנדעלשאַפט איז ניט פריינדשאַפט	246
128. געוואָלט אויספיהרען ביסלעך ווייז	247
129. אַ כבוד וואָס איז אן אומ'כבוד	248
130. פערכאפּט דעם וועג	250
131. צוגעאיילט דעם מהותן	251
132. אָהן חסרונות איז אויך א מעלה	254
133. זינדיגט און רעדט צו אַנדערע צו זינדיגען	256
134. דער פערטריבענער זוהן	258
135. דער דאָרפסמאַן און זיין אוצר	259
136. די בעלאַגערטע שטאָדט	260
137. דער קלוגער משרת	262
138. ניט איבעראל גילט גרויסקייט	263
139. אַ קבצן ניט קיין בטוח	265
140. בעסער ווייניגער און גוט	266
141. אוים יחסן	267
142. דער עיקר האָט געפעהלט	268
143. א שידוך אָבער ניט קיין גלייכער	269
144. דעם מלך'ס מתנות	271
145. צוויי מינים גוטע פריינד	272
146. דער כתב און די קארעטע	273

117
דער נאַר מיט'ן זייגער

א נאר האט איינמאל געקויפט א זייגער. ער איז אבער געווען אזוי נאריש, דאס ער האט ניט געוואוסט אז א זייגער דארף מען אנציהען, אום די ספּראַנזשינע זאל בעוועגען דעם האמערל, און דער האמערל זאל בעוועגען די קלענערע רעדעלעך, און די קלענערע רעדעלעך זאלען בע־וועגען די גרעסערע. וואס פלעגט דער נאר טאהן? אז ער האט בעגעגענט א מענשען אין גאס, האט ער איהם געפרעגט וויפיעל האלט זיין זייגער, און נאכדעם ווי יענער פלעגט איהם זאגען, פלעגט ער מיט זיין האנד אננעהמען דעם ווייזער און ארויפשטעלען אויפ'ן ציפערבלאט אויף יענער שטונ־דע. דער נאר האט געמיינט אז דער גאנצער שכל פון א זייגער איז אליין צו שטופען די ווייזערס . . .

איינמאל האט א קלוגער מענש געזעהן ווי דער נאר שטעהט ביים שטאדט־זייגער און ארבייט מיט די ווייזערס פון זיין זייגער. „דו נארישער מענש! האט אויסגערופען דער חכם. „ביי דיר קומט אויס אז דער זייגער־מייסטער האט אומזיסט זיך בעמיהט צו מאכען די אלע רעדעלעך מיט דער גאנצער וואונדערליכער מאשין, וואס ארבייטען אלע אינ־איינעם, איז דער בעסטער ארדנונג, פאר איין צוועק, פאר איין ציעל! און דערפאר דרעהסטו אליין די ווייזערס און דו ווייסט ניט אויף וועלכער וועלט דו ביזט!“

נ מ ש ל

דער רשע, וואס האט ליעב נאר זיך אליין, פערשטעהט ניט אז די וועלט איז אזוי איינגעארדענט, אז יעדער מענש

העלפט איינער דעם אנדערען, און יעדער מענש טוהט זיין טייל ארבייט פון דער וועלט פאר'ן גאנצען כלל. דער רשע לעבט נאר פאר זיך, פאר זיין אייגענעם נוצען, און ער דרעהט אליין די ווייזערס פון זיין לעבען, ווי יענער נאר.

118
די שטראף פון א פרעסער

אמאל איז געווען א איד א עושר, וואס האט שטארק געהאלטען פון הכנסת אורחים. ער האט ליעב געהאט צו געבען מענשען עסען, סאי היגע און סאי פרעמדע. ער האט פאר דעם צוועק געהאט א בעזונדער הויז, וואוהין די געסט פלעגען קומען און קריגען צו עסען וויפיעל זיי האבען גע־וואלט. און פאר יעדען גאסט האט ער געהאט בעזונדערע מאכלים, לויט דעם שטאנד פון דעם גאסט, לויט דעם ווי ער איז געוואוינט געווען צו עסען ביי זיך אין דער היים. אז א גאסט פלעגט אריינקומען און דער בעל־הבית פלעגט בלויז אויף איהם א קוק טאהן, פלעגט ער שוין וויסען וואו איהם אוועקצוזעצען און וואס איהם צו געבען עסען.

איינמאל איז געקומען א שעהנער בעל־הבית, זעהר בכבוד'יג אנגעטאהן, און אז דער מכניס אורח האט איהם דערזעהן, האט ער באלד זיך אנגעשטויסען אז דאס איז א פיינער, איידעלער מענש. האט ער דעם שעהנעם גאסט אוועקגעזעצט אויבען־אן, צווישען די פיינסטע מענשען, און מען האט פאר איהם דערלאנגט געבראטענע הוהן און גע־קאכטע רייז מיט זאפרען. דער גאסט האט געגעסען. עסענ־דיג האט ער בעמערקט, אז א ביסעל וויטער זיצען געסט און עסען פאסאליעס נעקאכט מיט מארך־ביינער. דאס זיינען געווען שוין ניט אזעלכע געהויבענע געסט. און נאך וויטער

האט ער געזעהן זיצן ארימע, אזעלכע וואס שלעפּן זיך ארום איבער די הייזער, און פאר זיי איז געווען געגרייט בולבע מיט הערינג.

דער שעהנער גאסט האט זיך פערקוקט אויף די ארימע־לייט, וואס האבן געגעסן די בולבע מיט הערינג מיט גרוים אפּעטיט, האט עס צורייצט זיין גומען און עס האט איהם אנגענומען א שטארקער חשק צו געניסן דעם גראבן מאכל. האט ער אויסגעשטרעקט זיין האנד, זיך אריבערגעבויגען איבער דער לענג פון טיש און מיט זיין גאפּעל איז ער אריינ־געקראכען אין דער שיסעל בולבע מיט הערינג, געגעסן מיט גרוים אפּעטיט און זיך אזש פאסמאקעוועט.

ווען דער בעל־הבית, דער מכניס אורח, האט דאס דער־זעהן, האט ער א כאפּ געטאהן דעם שעהנעם גאסט פאר'ן קאלנער, האט איהם אויפגעהויבען פון זיין ארט און איהם אריבערגעשלעפּט צום ברעג טיש, צווישען די ארימע לייט, און האט צו איהם געזאגט:

„איך האב געמיינט אז דו ביזט אן איידעלער מענש, האב איך דיך אוועקגעזעצט צווישען פיינע, איידעלע מענשען און געהייסען אז מען זאל דיר געבען פון דאס בעסטע וואס איך האב. אבער זעהענדיג אז די גראבע אכילות געפעלען דיר בעסער, טא גייה זיץ צווישען די שלעפּער. דא איז דיין ריכטיגער ארט!"

נמשל

אזוי איז מיט אונז אידען. דער אייבערשטער האט אונז אוועקגעזעצט אין א שעהנער לאנד און האט אונז גע־געבען א תורה מיט א בית המקדש, אבער מיר האבען בע־קומען חשק צו עבודה זרה און צו אלע גראבע עבירות. האט דער אייבערשטער אונז פערטריבען פון אונזער לאנד און האט געזאגט: „איהר ווילט דיענען עבודה זרה, טא געהט צווישען די גוים. דא איז אייער ריכטיגער ארט."

119
דער מיטעל און דער צוועק

א רייכער מאַן האָט געהאַט צוויי זיהן. ווען דער עלטסטער איז געוואָרען א חתן און דער מחותן האָט איינגעלייגט דעם נדן ביי א שליש, האָט דעם חתן׳ס פאָטער אויך איינגעלייגט א גרויסע סומע געלד, נדן פון חתן׳ס צד. דער אינגערער ברודער האָט געזעהן ווי זיין פאָטער גיט דעם עלטערען ברודער אַזוי פיעל געלד, האָט ער דעם פאָטער געפרעגט: „פאַרוואָס זאָלסטו מיר אויך ניט געבען אַזוי פיעל געלד? מיט וואָס בין איך ערגער פון מיין ברודער?“ האָט דער פאָטער איהם געענטפערט: „דו, נאַרעלע! דיין ברודער איז דאָך געוואָרען א חתן און דאָס געלד וואָס איך האָב פאַר איהם איינגעלייגט איז נדן־געלד, אָבער דו ביזט נאָך זעהר יונג. אַז דו וועסט ווערען א חתן וועל איך דיר אויך געבען. אדרבה, נעהם און פערשרייב אַלעס וואָס איך גיב צו דיין ברודער און איך וועל זיך אונטערשרייבען, אַז אַלעס וואָס איך גיב יעצט צו דיין ברודער זאָל איך דיר אויך געבען ווען עס וועט קומען דיין צייט חתונה צו האָבען.“

דער אינגעל האָט אַזוי געטאָהן. ער האָט גענומען א ביכעלע און האָט אין דעם פערשריבען וויפיעל געלד דער פאָטער האָט איינגעלייגט פאַר דעם עלטערען ברודער. נאָכדעם אַז עס זיינען געקומען די שניידער מיט טייערע קליידער־שטאָפען און האָבען אָראָבגענומען א מאָס פון דעם חתן און געשניטען די שטאָפען, אום צו מאַכען פאַר איהם פערשיעדענע מלבושים, האָט דער אינגערער ברודער פערשריבען אין זיין ביכעלע די פערשיעדענע קליידער־שטאָפען, וואָס זיי האָבען געקאָסט, און וויפיעל אַנצוגען מען האָט פון זיי גע־

מאכט. דאס האט ער אליין געטאהן אום צו וויסען וואס ער וועט האבען צו מאכען ווען ער וועט אליין ווערען א חתן.

נאכדעם אז מען האט געקויפט מתנות פאר דער כלה: אוירינגלעך, בראסלעטען, שנירלעך פערל און דאס גלייכען, האט דאס דער אינגערער ברודער אויך פערשריבען אין זיין ביכעל, אום ער זאל געדענקען וואס צו מאהנען פאר זיין כלה.

ווען די חתונה־קליידער זיינען פארטיג געווארען, האט דער פאטער זיי אויפגעהאנגען אין א קליידער־אלמער און פערשלאסען. אבער גנבים האבען א פאר טעג שפעטער דעם שלאס אויפגעבראכען און האבען די קליידער ארויסגע׳גנב׳עט.

דער פאטער האט גלייך געקויפט אנדערע קליידער־שטאפען און די שניידער האבען זיך ווידער גענומען צו דער ארבייט צו נייהען אנדערע קליידער פאר דעם חתן. דער אינגערער ברודער האט ווידער ארויסגענומען זיין ביכעלע און האט ווידער גענומען איינשרייבען וואס פאר א קליידער מען מאכט פאר זיין ברודער. און ווען דער פאטער האט איהם געפרעגט: „וואס שרייבסטו יעצט איין?" האט דער אינגעל געענטפערט: „מיר האבען דאך אבגעמאכט אז אלעס וואס דו וועסט מאכען פאר מיין ברודער, וועסטו מאכען אויך פאר מיר. מאכסטו איהם מעהר קליידער, וועסטו מיר אויך מוזען מאכען מעהר קליידער."

עטליכע טעג פאר דער חתונה האבען גנבים ווידער בע׳גנב׳עט די הויז און צוגענומען די נייע קליידער. האט מען שנעל געמוזט זיך נעהמען צו דער ארבייט און מאכען צום דריטען מאל קליידער פאר׳ן חתן. קוים מיט צרות האט מען די קליידער פארטיג געמאכט עטליכע שטונדען פאר דער חופה.

און דער אינגערער זוהן האט צוגעשריבען אין זיין ביכעלע אויך די לעצטע קליידער, וואס מען האט געמאכט פאר זיין ברודער.

מען האט מיט מזל אבגעפראוועט די חתונה. אויף דעם

אנדערען טאג, נאך דער חתונה, אז דער חתן מיט די מחותנים זיינען ארויס אביסעל שפאציערען אין דעם מחותן'ס וויינגארטען, און דער קליינער ברודערל האט זיך נאכגעשלעפט, האט דער חתן גענומען דערצעהלען פון זיין פאטערס ליעבשאפט און גוטסקייט, ווי ער האט איהם גענייהט חתונה־קליידער דריי מאל, ווייל צוויי מאל האבען גנבים די קליידער צוגע'גנב'עט.

„דו זאגסט ניט ריכטיג," האט דער אינגערער ברודער זיך אריינגעמישט.

„ווארום זאג איך ניט ריכטיג?" האט דער עלטערער געפרעגט. „דער טאטע האט מיר געמאכט אנדערע קליידער, ווייל די ערשטע האט מען גע'גנב'עט. ניט אזוי?"

„ניין, ניט אזוי," האט דער אינגערער ברודער געענטפערט. „דערפאר האט מען די ערשטע קליידער גע'גנב'עט, כדי דער פאטער זאל מיר מאכען אנדערע קליידער. איך אליין האב אנגעשיקט די גנבים, אז זיי זאלען צו'גנב'ענען דיינע קליידער און דורכדעם וועט דער טאטע מיר דארפען מאכען דריי מאל אזוי פיעל חתונה־קליידער."

נמשל

מיט דעם משל ווערט ערקלערט דער מדרש, וואס זאגט אז די נסים, וואס דער אייבערשטער האט געטאהן צו די אידען אין מדבר, האט ער ניט געמוזט טאהן ווייל די אומשטענדען האבען דאס געפאדערט. ניין; דער אייבערשטער האט די אידען בכיון געפיהרט אין אזא ארט, וואו זיי וועלען דארפען אנקומען צו נסים, אום זיי זאלען זיך קענען איבערצייגען אין זיין גרויסקייט. די נסים זיינען געגען א צוועק און א מיטעל צוזאמען.

120
אַ נאַר טאָהר מען ניט ווייזען קיין האַלבע אַרבייט

א פאטער האט געהאט צוויי זיהן. איינער איז געווען א קלוגער, דער אנדערער א נאר. אז דער נאר איז שוין געוואָרען א גרויסער בחור און עס איז צייט געווען פאר איהם צו טאָהן א שידוך, האט איהם קיינער ניט געוואָלט. און ניט אזוי צוליעב זיין נארישקייט האט איהם קיינער ניט געוואָלט, נאר ווייל עס איז מיט איהם געווען נאך אן ערגערע צרה: ער האט זיך געהאלטען פאר א גרויסען חכם און די גאנצע וועלט פאר משוגעים.

האט דער פאטער גענומען זוכען אן עצה ווי ארויסצוטרייבען פון דעם נארישען זוהן זיין משוגעת. האט ער געהייסען דעם קלוגען זוהן, אז ער זאָל זיין נארישען ברודער נעהמען אויף א רייזע איבער דער וועלט. אז ער וועט זעהן די גרויסע וועלט און זיך צוקוקען צו דעם לעבען פון פערשיעדענע מענשען וועט ער אפשר ווערען קליגער. צום ווענינגסטען וועט ער זיך דערוויסען, אז ער איז ניט אזא חכם און לייטען זיינען ניט אזוי נאריש.

איינמאָל זיינען די צוויי ברידער אנגעקומען אין אן ארט און זיי האבען געזעהן א גרויסע געביידע, א פאבריק, וואו עס האבען זיך געפונען די טייערסטע געהילצען ווי קליאן־האָלץ, טענענהאָלץ און מאהאגאני און א מענש שטעהט און האקט די האָלץ אין שטיקלעך. רופט זיך אב דער נאר: „נו, ברודער, וואס זאגסטו צו דעם? בין איך ניט גערעכט, אז איך זאג דאס די וועלט איז משוגע?“ דער קלוגער ברודער שווייגט און זאגט קיין ווארט ניט.

זיי געהען ווייטער. זיי געהען פערביי א הויז און זע־הען דורך דעם אָפענעם פענסטער ווי אויף א טיש ליגען אָנ־געוואָרפען זיידענס און סאמעטס און א מאַן שטעהט און שניידט עס אויף שטיקער. האָט דער נאַר אויסגערופען: „זעה, קוק אָן דעם משוגענעם! ער נעהמט אַזעלכע גוטע סחורה און פיהרט עס איבער!"

זאָגט צו איהם דער קלוגער: „אפשר ביזטו גערעכט, נאַר לאָמיר אריינגעהן אינוועניג, און די זאַך בעסער בע־טראַכטען." ווען זיי זיינען אריין אינוועניג, האָבען זיי גע־זעהן ווי שניידער נעהמען צוזאמען די צושניטענע שטיקער זיידענס און סאמעט און מאכען פון זיי חתונה־קליידער און יום־טוב'דיגע מלבושים. דער נאַר האָט זיך פערקלערט.

„און איצטער לאָמיר געהן צוריק אין יענער הויז," האָט דער קלוגער געזאָגט און האָט איהם אוועקגעפיהרט צו דער פאבריק. ווען זיי זיינען אריין אינוועניג, האָבען זיי גע־זעהן ווי סטאָליארעס קלייען צוזאמען די צושניטענע שטי־קער האָלץ און מאכען פון די שטיקלעך די פיינסטע מעבעל. דאָ האָט שוין דער נאַר אראָבגעלאָזען זיין קאָפּ. ער האָט פערשטאַנען, אז מען קען ניט מאכען קיין מעבעל פון האָלץ און קיין קליידער פון זייד, איידער מען צושניידט דעם מאַ־טעריאל אין שטיקער. און זייט דאַן האָט ער אויפגעהערט צו שרייען, אז די וועלט איז משוגע.

נ מ ש ל

מיר נארישע מענשען זיינען בלינד צו זעהן און פער־שטעהן די וועגען פון דער השגחה. אונז דוכט זיך אויף פיעלע זאכען, אז זיי זיינען א רעה פאר אונז, אָבער פון דער רעה וואקסט אונז אויס א טובה.

121

אי געלד פערלוסט, אי בויכווייטאג

א בעקער איז געשטאנען אין מארק מיט א טישעל זיסע נעבעקס. א לץ איז צו איהם צוגעקומען און האט געפרעגט: „פיעל ווילסטו פאר דיין גאנצען טישעל סחורה?“ דער בעקער האט א טראכט געטאהן און געענטפערט: „איך קען דאס ניט פערקויפען אונטער צוויי רענדלעך.“ האט דער לץ נעזאגט: „איך וועל דיר געבען צוויי רענדלעך, בתנאי, אז דו זאלסט אליין אויפעסען אלעס וואס איז דא אויפ'ן טישעל. א קיכעל זאל ניט פערבלייבען.“ דעם בעקער איז דער עסק געפעלען געווארען און ער האט גענומען עסען. פון אנפאנג איז דאס איהם נעגאנגען לייכט. איין קוכען, איין טארט, ווידער א קוכען און ווידער א שטיק שטרודעל. נאכדעם האט עס אנגעהויבען צו געהן א ביסעל שווערליך. אבער וואס טוהט ניט א איד צוליעב פרנסה? טוהט ער זיך אז כח און שטופט זיך אין האלז, איבערגוואלד. קוים מיט צרות, ער האט אבגעליידינגט דעם טישעל. „עס זיינען נאך דא ברעקלעך,“ צייגט איהם דער לץ אויפ'ן טיש. נעהמט דער בעקער און שארט צוזאמען די ברעקלעך און שטופט זיי אויך אריין צו זיך אין האלז.

אבער ווי דער ארימער בעקער שטעלט אוים זיין האנד צו נעהמען די צוויי רענדלעך, צולאכט זיך דער לץ הויך אויפ'ן קול, אנטלויפט און ווערט פערשוואונדען. דער בעקער בלייבט שטעהן מיט אויסגעגלאצטע אויגען און ווייס ניט וואס צו טאהן. טראכט ער זיך: פערפאלען! שרייען וועט מיר ניט העלפען. איך וועל זיך בלויז אנמאכען לייטישע גע־

לעבטער. איך בין אליין שולדיג. ניט געזאָלט מאַכען גע־שעפטען מיט א ליץ.

א ביסעל שפּעטער האָט דער בעקער בעקומען גרויס בויכווייטאָג. זיין מאָגען האָט ניט געקענט פערטראָגען אזא שווערע מאַסע זיסעס. דאָ האָט ער געמוזט שרייען. דער ווייטאָג איז געוועז גרעסער פון די שאַנדע.

נ מ ש ל

אַזוי איז מיט דעם זינדיגען מענשען. דער יצר הרע, דער ליץ, נאַרט איהם אָב. ער רעדט איהם איין זיך איבער־צופּאַקען מיט עולם הזה, און כאָטש דער מענש זוכט אין אָנפאַנג פערשווייגען זיין פעהלער, מוז ער דאָך סוף כל סוף שרייען און קלאָגען אויף דעם, וואָס ער האָט זיך בענאַרישט, ווייל ער הויבט אָן צו פיהלען דעם ווייטאָג וואָס איז נאָך ער־גער פון דער שאַנדע.

122

דער אָרימאַן און דער בעל עצה

אַז אָרימאַן איז געקומען אויף א יריד. האָט איהם בע־געגענט א ליץ, א שפּאַס־טרייבער, און האָט איהם געגעבען שלום עליכם. נאָכדעם האָט דער ליץ געפרעגט: „פון וואַנען קומט א איד און וואָס טהוט איהר דאָ?" האָט דער אָרימאַן פאַר איהם אויסגעגאָסען זיין ביטער הארץ און געזאָגט, אַז ער האָט שוין צוויי טעג ניט געגעסען און אַז ער האָט ניט וואו איבערצונעכטיגען די נאַכט און זיך אָברוהען פון זיין לאַנגען וועג. „קום צו מיר אהיים," האָט דער ליץ געזאָגט, „און איך וועל דיר געבען א צימער און עסען און אַלץ וואָס דו ווילסט." דער אָרימאַן האָט זיך דערפרעהט, מיינענדיג,

אז ער האט געטראָפען א גוטען מענשען, א בעל צדקה. איז ער מיט דעם ליץ געגאנגען. דער ליץ האט איהם אוועקגע־פיהרט אויף אַן אכסניא און האט דאָרט געזאָגט צו די דיע־נער: „גיט איהם א שעהנעם צימער און עסען און אַלעס וואס ער פערלאנגט.“ נאכדעם איז דער ליץ אוועק.

דער אָרימאן איז דאָרט אבגעשטאַנען א פּאָר טעג, און נאכדעם האט ער זיך בערעכענט, אז עס איז שוין צייט פאר איהם צו געהן ווייטער. ווען ער האט גענומען זיינע פּעקלעך און האט געוואָלט ארויסגעהן, האט איהם דער בעל אכסניא אבגעהאלטען און געזאָגט: „רבי קרוב! זייט אזוי גוט און בעצאָהלט פריהער פאר אייער צימער און פאר'ן עסען.“

„ס'טייטש!“ האט דער אָרימאן אויסגעשריען און הענד און פיס האָבען ביי איהם געציטערט. „יענער האט דאך מיר געזאָגט אז דאָס איז זיין הויז און איך קען דאָ זיצען און עסען פריי.“

דער בעל אכסניא האט ביי ז'עם אָרימאן צוגענומען זיי־נע זאכען און געזאָגט, אז וואו ער וועט ניט בעצאָהלען וואס פון איהם קומט, וועט ער איהם די זאכען ניט אָבגעבען.

מיט א פערביטערטע הארץ איז דער אָרימאן ארויס אין גאס און ניט געוואוסט וואס צו טאָהן. און אזוי ווי ער געהט קומט אַן ווידער יענער ליץ, אָבער דער ליץ האט זיך געהאט איבערגעטאָהן אין אנדערע קליידער און האט אָבגעפארבט זיין באָרד, אז איהם איז גאָר ניט געווען צו דערקענען, און דער אָרימאן האט איהם טאקע ניט דערקענט. שטעקט איהם אָב דער ליץ א שלום עליכם און פרעגט איהם וואס ער איז אזוי צוטראָגען. האט איהם דער אָרימאן דערצעהלט די גאנצע געשיכטע. זאָגט דער ליץ: „זעהר רעכט אויף אייך! ווי איז דאָס א מענש אזוי נאריש און גלייבט א ליץ, א חוזק מאכער, און זעצט זיך אוועק אין אַן אכסניא, מיינענדיג, אז עס וועט איהם גארנישט קאָסטען? אָבער אזוי ווי איהר זייט שוין ארייגעפאלען און דער בעל אכסניא גיט אייך ניט איי־

ערע זאַכען, איז מיין עצה, אַז איהר זאָלט צוריק געהן אויף דער אכסניא און דאָרט ווייטער זיצען און עסען ביז איהר וועט אבעסען דעם וועראַטה פון אייערע זאַכען.“

נ מ ש ל

דער ליץ איז דער יצר הרע. אין די אינגערע יאָהרען פון דעם מענשען רעדט ער איהם צו ער זאָל זינדיגען, און זאָגט איהם, אַז עס וועט איהם קיין בייז געשעהן. ווען דער מענש ווערט עלטער און זעהט, אַז ער איז געוואָרען א גרויסער בעל עבירה און א גרויסער בעל חוב, קומט דער יצר הרע שוין מיט אנדערע רייד און זאָגט: „סיי ווי וועט מען דיך שמייסען אויף יענער וועלט, טאָ זינדיג ווייטער פאַר די זעל־בע שמיץ.“

123

ער בעט פאַר'ן צווייטען

א מלך האָט געהאַט צוויי שאַצמייסטערס. איינער האָט געהאַט אויפצופאַסען אויף זיין אוצר פון קופּערנע מטבעות און דער אַנדערער אויף זיין אוצר פון בריליאַנטען.

איינמאָל האָט דער שאַצמייסטער פון דעם קופּערנעם אוצר געפעלשט אין זיין אמט, געמליך, ער איז ערגעץ אוועק, און דערווייל האָבען גנבים בע'גנב'עט דעם אוצר. דער מלך איז אויף איהם שטאַרק בייז געוואָרען און האָט איהם אריינ־געזעצט אין תפיסה. נאָכדעם האָט ער געזאָגט צו דעם אַנ־דער שאַצמייסטער: „אַזוי ווי יענער האָט מעהר ניט צו טאָהן מיט דעם אוצר קופּער, מאַך איך דיך יעצט פאַר שאַצ־מייסטער פון ביידע אוצרות.“ אבער אַזוי ווי דער שאַצ־מייסטער איז געווען א גוטער פריינד פון יענעם, ווען דער מלך האָט אריינגעזעצט אין תפיסה, האָט ער געזאָגט צום

מלך: „איך מוז זיך מודה זיין, אז ביי מיר איז אויך עפּעס פערלאָרען געגאַנגען. עס איז אפילו אַ קליינער שטיינדעל, אָבער דער שטיינדעל האָט מעהר געהאַט די ווערטה ווי די גאַנצע קופּער, וואָס געפינט זיך אין יענעם אוצר. בכן, אדוני המלך, אויב דו בעשטראָפסט יענעם, דאַרפסטו מיך אויך בעשטראָפען; אָבער אויב דו ווילסט מיר מוחל זיין, דאַרפסטו יענעם אויך מוחל זיין."

און זיין כוונה איז געווען אַ קלוגע — ווייל ער האָט געוואוסט דאָס איהם וועט דער קעניג ניט בעשטראָפען, ווייל קיין אַנדערען אָרענטליכען שאַצמייסטער, אַזאַ ווי ער, קען דער מלך ניט געפינען.

נמשל

אַזוי האָט משה רבנו געבעטען ביי דעם אייבערשטען פאַר די אידען. ער האָט געזאָגט: „ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת" — „ווילסטו די אידען מוחל זיין, איז גוט, אַז ניט מעק מיך אויס פון דיין בוך צוגלייך מיט זיי." עס הייסט: ווייל איך האָב אויך געזינדיגט מיט דעם וואָס איך האָב צובראָכען די לוחות.

124

דער זכות פון אַ זיידען

אַ יונגער פּריץ האָט גע'ירשנ'ט פון זיין פאָטער אַ שטאָדט, און ווייל דער יונגער פּריץ האָט זיך ערצויגען אין פּאַריז און איז געווען פרעמד אין זיין שטאָדט, און האָט ניט געוואוסט פון זיין פאָטערס גיטער און געשעפטען, האָט ער אויך ניט געוואוסט אַז די שטאָדט־לייט דאַרפען איהם צאָהלען צינזען און שטייערען, ביז עס איז איינמאָל אָראָבגע־

קומען א גרויסער ריכטער און ער האט די שטאדט־לייט ערקלערט, אז זיי מוזען דעם פריץ צאהלען זייערע שטייערען. דער פריץ האט שוין יעצט בעשטימט מענשען, שטייער־איינמאהנער, וועלכע האבען אויפגעפאסט אז די שטאדט־לייט זאלען צאהלען אין דער צייט וואס עס קומט פון זיי.

א צייט שפעטער האט זיך געמאכט אז אן אייניקעל פון יענעם ריכטער האט ניט געקענט בעצאהלען זיינע שטייערען. האט איהם דער שטייער־איינמאהנער אריינגעזעצט אין תפיסה. האט זיך אין דער שטאדט געפונען אן אלטער מאן, וואס האט געדענקט יענעם ריכטער וואס האט די שטייערען צוריק איינגעפיהרט. איז דער אלטער מאן אוועק צום פריץ און האט צו איהם געזאגט: „אמת, דער יונגער מאן פערדיענט טאקע א שטראף פאר ניט צאהלען שטייערען; אבער איך וויל דיך דערמאנען ווער זיין זיידע איז געווען. דאס איז געווען יענער ריכטער, וואס האט איינגעפיהרט אז מען זאל דיר צאהלען די שטייערען, און ווען ניט יענער ריכטער, וואלסטו פון קיינעם גארנישט בעקומען, ניט קיין צינזען און ניט קיין שטייערען. בכן, דארפסטו ארויסצייגען א ביסעל חסד צו זיין אייניקעל און איהם בעפרייען פון שטראף.“

נמשל

איידער אברהם אבינו איז געקומען, האט דער אייבערשטער כביכול גאר קיין הכנסה ניט געהאט פון די מענשען. קיינער האט איהם ניט געצאהלט קיין שטייערען, עס הייסט קיינער האט איהם ניט געדיענט. ביז אברהם אבינו איז געקומען און האט די וועלט געלערענט, אז מען דארף דיענען גאט, איהם צאהלען צינזען מיט תורה און מצוות. דעריבער איז א יושר, אז מיט אברהם'ס אייניקלעך זאל דער אייבערשטער זיך פיהרען מיט חסד און זיי ניט שטראפען, טאמער פערפעהלען זיי אמאל צו צאהלען צינזען . . .

125
מענשען פערגעסען שנעל

אמאל איז געווען א גרויסער עושר, וואס האט געלעבט זעהר גליקליך מיט זיין פרוי און קינדער צוזאמען. ער האט אבער געהאט שונאים, וואס האבען איהם ניט פערגונען זיין גליקליכען לעבען, האבען זיי אויף איהם געמאכט א בלבול, אז ער פערקויפט געפעלשטע סחורה. ער איז ארעטירט גע־ווארען און מען האט איהם אריינגעזעצט אין תפיסה. באלד ווי דער אונגליק האט געטראפען, האבען זיינע קינדער גע־מאכט א גרויסען טומעל, א רעש. זיי זיינען ארומגעלאפען זוכען עצות, מיטלען, ווי אזוי זייער פאטער צו העלפען; אבער אז עס איז אוועק א שטיק צייט, האבען די קינדער זיך צוגעוואוינט צו זיין אהן דעם טאטען און זיי האבען איהם אנגעהויבען צו פערגעסען. און שפעטער האבען זיי איינגאנצען פערגעסען אז איהם, אזוי ווי זיי וואלטען קיינ־מאל ניט געהאט קיין טאטען.

איינמאל זיינען די קינדער געזעסען ביי א מאהלצייט, געגעסען און געטרונקען און זיך משמח געווען. אינמיטען דער סעודה קומט אריין איינער, א איד א חכם, און ווי ער האט געזעהן ווי זיי הוליען, האט ער א פאטש געטאהן מיט די הענד און אויסגעשריען: „ווי קען אייך איינגעהן עסען און טרינקען? ווי קענען אייך איינגעהן די אלע פערגני־גענם? ווי האט איהר געקענט פערגעסען אייער פאטער, וועמען מען האט אזוי אונגליקליך געמאכט? ווייסט איהר דען ניט, אז ער האט אויף זיך א גרויסען משפט און אז עס איז גאנץ מעגליך, אז ער וועט פער׳משפט ווערען צו א גרויסער שטראף?“

ווען די קינדער האָבען געהערט די רייד, האָבען זיי זיך דערמאָנט און זיי האָבען אויסגעבראָכען אין אַ גרויס געוויין.

נמשל

ווען עס קומען די ימים נוראים, לויפען מיר אין שוהל און מיר בעטען רחמים און מיר פאַסטען. אָבער נאָכדעם ווי די ימים נוראים נעווען אוועק, פערגעסען מיר בּיסלעכוויין אַז עס איז דאָ אַ דין ומשפט אין הימעל, און מיר נעהמען זיך צוריק צו אונזער אַלטען לעבען: מיר עסען און טרינקען און לעבען אַ טאָג, און דער שטן מאַכט דערוויל אויף אונז בלבולים, און אין הימעל פערשרייבט מען אויף אונז אַ לאַנגען צעטעל מיט חטאים. און פּלוצלונג הערען מיר דעם שופר, און גוטע, פרומע לייט דערמאָנען אונז אויף דעם יום הדין, אַז עס קומט ווידער אַן אַ יום הדין. אָט דאַן בעדענקען מיר זיך און מיר טוהען תשובה.

126

די פּרינצליכע קליידער

אַ גרויסער פירשט איז איינמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיין זוהן. האָט ער איהם פערטריבען נאָך אַן אַנדער לאַנד, אַ פיינדליכע, וואו די דאָרטיגע מענשען האָבען שטאַרק פיינד געהאַט די מענשען פון זיין לאַנד. און געטאָהן האָט ער דאָס כדי זיין זוהן זאָל ליידען וואָס מעהר פערפאָלגונג און זאָל שטאַרקער פיהלען דעם גלות. דער פירשט האָט זיך פערשוואָרען, אַז ער וועט קיין מיטלייד ניט האָבען מיט זיין זוהן און וועט איהם לאָזען ליידען אין דעם פרעמדען לאַנד.

דער זוהן האָט דאָרט געליטען אַ לאַנגע צייט און די איינוואוינער פון לאַנד האָבען איהם רודף געווען און גע־

מאכט צו שאנד. איינמאל האט דער פירשט זיך דערוואוסט אז זיין זוהנ'ס קליידער האבען זיך שוין צוריסען פון אלט־קייט און ער געהט ארום כמעט נאקעט און בארפוס. האט דער פירשט גלייך גענומען און האט דעם זוהן ארויסגעשיקט אנדערע קליידער, נייע און שעהנע, אזוי ווי עס פאסט זיך פאר א פרינץ. האבען מענשען געפרעגט דעם פירשט:

„ווי אזוי שיקסטו איהם נייע קליידער, אז דו האסט זיך פערשווארען דאס דו ועסט אויף איהם מעהר קיין רחמנות ניט האבען?"

„אט דערפאר וויל איך וויל איהם שווער שטראפען האב איך איהם געשיקט נייע קליידער," האט דער פירשט געענטפערט. „ווען איך וואלט איהם ניט געשיקט קיין נייע קליידער, איז מעגליך אז איינער פון יענעם לאנד וואלט אויף איהם רחמנות בעקומען און וואלט איהם געגעבען אנדע־רע קליידער, אזעלכע ווי די מענשען פון יענעם לאנד טראגען, און קיינער וואלט ניט מעהר געקענט דערקענען, אז מיין זוהן איז דארט א פרעמדער און קומט פון אן אנדער לאנד. מיט דער צייט וואלט ער זיך דארט איינגעלעבט, ער וואלט געווארען אזוי ווי איינער פון זיי, און וואלט פער־געסען אז ער איז אין גלות. דארום האב איך איהם געשיקט דוקא אזעלכע פרינצליכע קליידער ווי ער פלעגט טראגען דא אין דער היים, אום אלע וואס זעהען איהם זאלען וויסען און געדענקען, אז ער איז ניט פון זייער לאנד און זיי וועלען איהם ווייטער אנטאהן צרות און ניט געבען קיין רוה."

נמשל

מיר, אידען, זיינען פערטריבען געווארען צווישען פרעמ־דע, און צוליעב אונזערע פרינצליכע קליידער, דאס איז די תורה, דערקענט מען אונז אימער, אז מיר זיינען א פרעמד פאלק. און ווען דער אייבערשטער זעהט אז די תורה ווערט ביי אונז א ביסעל אבגעשוואכט, שיקט ער אונז צו רבנים

און חכמים, וואָס גיבען צו חומרות, מאַכען סיגים, און פערשטאַרקען די תורה, כדי מיר זאָלען אימער בלייבען ביי אונזער אידישקייט און מען זאָל אונז דערקענען צווישען די גוים.

127
האַנדעלשאַפט איז ניט פריינדשאַפט

א גרויסער סוחר האָט פערלאָרען זיין געלד און איז געוואָרען אָרים. אָבער צווישען סוחרים האָט ער נאָך געגאָלטען פאַר א רייכען מאַן. זיין קרעדיט איז נאָך געווען גוט און עס האָבען זיך נאָך געפונען פאַבריקאַנטען, וואָס האָבען איהם געגעבען סחורה אויף באָרג. איינמאָל איז צו איהם געקומען צו פאָהרען א פאַבריקאַנט, וועמען דער פעראָרימטער סוחר איז שולדיג געווען א סך געלד. געקומען איז ער גראָדע אויף שבת. עס פערשטעהט זיך, אז דער סוחר האָט איהם זעהר פיין אויפגענומען, געגרייט פאַר איהם א שעהנעם טיש מיט אַלע גוטע זאַכען. א גאַנצען שבת, ווי געוועהנליך, האָט דער פאַבריקאַנט גאָרניט גערעדט וועגען געשעפט. ער האָט דעם חוב גאָרניט אפילו דערמאָנט. ער האָט פערבראַכט מיט דעם סוחר און מיט זיין הויז־געזינד זעהר פרעהליך. ער האָט זיי דערצעהלט שעהנע מעשות און גלייכווערטלעך, און אַלע האָבען זיך אַמוזירט עכט שבת'דיג. אָבער דער סוחר האָט זיך בעת מעשה געטראַכט אין הארצען: „היינט איז ער גוט און איז אַזוי פריינדליך; אָבער מאָרגען, אז ער וועט ביי מיר א בעט טאָהן דעם חוב, וואָס איהם קומט, און איך וועל זאָגען אז איך האָב ניט, אי וועט ער זיך בייזערען! אי וועט ער מאַכען גוואַלדען!" און כאָטש דער סוחר האָט זיך פאַר זיין גאַסט

ארויסגעוויזען פרעהליך, האָט ער אין הארצען זיך אלץ גע־שראָקען פאַר דעם ווי דער גאַסט וועט מאָרגען מאַהנען וואָס איהם קומט.

נ מ ש ל

ראש השנה בלאָזט מען שופר און מען דערמאָנט אונז, אידען, אַז דער יום הדין איז געקומען און מיר דאַרפען אָב־געבען דין וחשבון פאַר אַלע אונזערע מעשים; אָבער אַז ראש השנה פאַלט אום שבת, בלאָזט מען ניט קיין שופר און מען דערמאָנט אונז ניט אָן דעם יום הדין. אידען עסען און טרינקען און זיינען זיך משמח מיט'ן ליעבען גאַסט שבת, און פון יום הדין איז גאָר קיין רייד ניט. אָבער פון דעסט־וועגען דאַרפען מיר האָבען אין זינען „זכרון תרועה“, עס הייסט געדענקען אַז מען וועט אונז ניט שענקען און מען וועט ביי אונז פאָדערען דין וחשבון.

128

געוואָלט אויספיהרען ביסלעכווייז

א פאָטער איז געקומען אהיים פון א וויטער רייזע און ער האָט מיטגעבראַכט פאַר זיין קליינעם זוהן א מתנה, א שעהנע שפּיעלצייג. אָבער איידער דער פאָטער האָט צייט געהאַט איבערצוגעבען די מתנה, האָט ער זיך דערוואוסט אַז זיין אינגעל האָט שטאַרק מעיז פּנים געווען נעגען זיין מו־טער און אויך נעגען זיין מלמד. האָט דער פאָטער בע־האַלטען די מתנה און האָט זי אפילו ניט געוואָלט צייגען צו זיין זוהן.

דער זוהן האָט געוואוסט אַז דער פאָטער האָט איהם געבראַכט א מתנה, אבער ער האָט געשוויגען. ער האָט אָב־געוואַרט א פאַר טעג ביז דעם פאָטערס כעס איז א ביסעל

אבגעגאנגען, און נאכדעם האט ער צו איהם געזאגט: „איך ווייס, טאטע, אז איך בין ניט ווערטה דיין מתנה, אבער פון דעסטוועגען צייג מיר דאס, לאמיך דאס אנקוקען.“

דער פאטער האט דאס איהם ניט געקענט אבזאגען. דער איינגעל האט בעטראכט די מתנה און געזאגט: „א שעה־נע מתנה! איך זעה אז דו ביזט טאקע א גוטער טאטע.“ און אזוי האט דער איינגעל גערעדט און געבעטען, ביז דער פאטער האט איהם די מתנה אבגעגעבען.

נמשל

משה רבנו האט געבעטען אז דער אייבערשטער זאל איהם בלויז לאזען אריינגעהן אין ארץ ישראל און אנקוקען דאס לאנד. זיין כונה איז אבער געווען, אז ווען ער וועט שוין זיין אין ארץ ישראל, וועט ער בעטען אז דער אייבער־שטער זאל איהם דארט לאזען לעבען. דערפאר האט איהם דער אייבערשטער גלייך ענטזאגט זיין ערשטע בקשה, און האט איהם נעהייסען אנקוקען דאס לאנד פון דער ווייטען, כדי ער זאל ניט קענען בעטען ווייטער.

129

א כבוד וואס איז אן אום־כבוד

ביי א מלך איז קראנק געווארען זיין איינציגער זוהן. איז געקומען א גרויסער דאקטאר איהם צו היילען. האט דער דאקטאר געזאגט צום מלך: „אום איך זאל קענען קו־רירען דיין קינד, איז נויטיג אז דו זאלסט ניט אריינקומען אין זיין צימער, ווייל דו ביזט דאך א פאטער און דו וועסט ניט קענען צוזעהן וואס איך וועל איהם מוזען טאהן. אויך דיינע דיענער זאלסטו דערווייטערען פון איהם, ווייל זיי

זיינען אלע גוטע, ארענטליכע מענשען און האבען ליעב דיין קינד; איז נויטיג אז זיי זאלען דא אויך ניט זיין. וואס מיר איז יא נויטיג, איז אז דו זאלסט מיר קריגען א שטארקען מענשען, א גבור, מיט אן אייזערנע הארץ, א רשע זאל ער זיין, אהן רחמנות, אט אזא וועט מיר זעהר גוט צונויץ קומען צו העלפען מיר אין דער קוראציע."

האט דער מלך געהייסען זוכען אזא מענשען אין זיין גאנצען לאנד, און מען האט אזא מאן, א בויאן, א באנדיט, געפונען. דער מלך האט דעם שלעכטען מענשען אנגאזשירט און איהם אריינגע:ומען אין זיין פאלאץ.

פלעגט דער בויאן, אין זיין פרייער צייט, ארומגעהן איבער'ן שטאדט און זיך בעריהמען פאר אלעמען: „איהר זעהט? איהר האלט פון מיר נארניט, איהר רופט מיך בויאן, באנדיט, אבער דער מלך האט מיר ארויסגעוויזען גרויס כבוד און האט מיך אריינגענומען אין זיין פאלאץ!"

האבען מענשען איהם געענטפערט: „אט די אורזאכע, פארוואס און צו וואס ער האט דיך אריינגענומען, צייגט אז ניט פאר דיין גוטסקייט אדער פיינקייט, נאר פאר דיין שלעכטקייט און פערדארבענהייט האט ער דיך אריינגע־נומען."

נ מ ש ל

אמאל איז כבוד אן אום־כבוד.

130
פערכאַפּט דעם וועג

אַ רייכער מאַן האָט, קומענדיג פון אַ ווייטער רייזע, געבראַכט פאַר זיין זוהן אַ טייערען אַנצוג קליידער. שבת האָט דער זוהן אָנגעטאָהן דעם אַנצוג און איז אַרוים אין גאַס שפּאַציערען. עס פערשטעהט זיך, אַז ער איז געוועזן זעהר שטאָלץ אויף זיינע נייע קליידער און ער האָט זיך בעריהמט מיט זיי פאַר זיינע חברים. און אַזוי ווי דער אינגעל איז געגאַנגען אין גאַס, איז ער אַריינגעפאַלען אין אַ בלאָטע און האָט זיך אויסגעשמירט זיינע קליידער.

אַ אינגעל, אַ ניט־פערגינער, האָט אויסגערופען: „איך געה דערצעהלען דיין טאַטען — אַי וועסטו כאַפּען שמיץ!“ און דער שלעכטער אינגעל האָט זיך געלאָזט לויפען אָבזאָגען זיין מסירה. וואָס טוהט דער גוטער אינגעל? ער לאָזט זיך לויפען, יאָגט יענעם אַריבער, לויפט אַריין אין הויז צו זיין פאָטער, און מיט אַ געוויין זאָגט ער: „זעה, טאַטע, וואָס פאַר אַן אונגליק מיר האָט געטראָפען! איך בין אַריינגעפאַלען אין אַ בלאָטע און האָב איינגעשמירט דיין טייערע מתנה.“ ווען דער פאָטער האָט געהערט זיין קינדס געוויין און געזעהן דעם צער אויף זיין פּנים, האָט ער געזאָגט: „וויין ניט, מיין קינד. עס טרעפט אַמאָל אַ סיבה, דו ביזט ניט שולדיג. איך וועל דיינע קליידער מאַכען ריין.“

נ מ ש ל

איידער דער שטן זאָל אַריינבריינגען אויף אונז אַ מסירה, אַז מיר האָבען פערפלעקט דעם איבערשטענ׳ס טייערע מתנה,

די נשמה, וואָס ער האָט אונז געגעבן, איז בעסער מיר זאָלן זיך איילן מודה זיין אויף אונזערע זינד.

131
צוגעאיילט דעם מחותן

איינער, אַ גרויסער עושר, האָט געטאָהן אַ שידוך פאַר זיין טאָכטער מיט אַ רב׳ס אַ זוהן פון אַ ווייטער שטאָדט. פון דעם רב האָט ער קיין זאַך ניט געפאָדערט אויסער אַ פאַר אוירינגלעך פאַר דער כלה. און דער רב האָט צוגעזאָגט צו שיקען די מתנה אין דער צייט. עטליכע טעג נאָך די תנאים האָט דער רב בעקומען אַ בריעף פון דעם רייכען מחותן, אַז ער זאָל שנעל אריינשיקען די כלה־מתנות, אַזוי ווי ער האָט צוגעזאָגט. האָט זיך דער רב געוואונדערט, ווארום דער מחותן איילט איהם אזוי. עס איז אוועק נאָך אַ וואָך און דער רב בעקומט אַ צווייטען בריעף, אַז ער זאָל וואָס שנע־לער ארויסשיקען די מתנה. דער רב האָט עס אַלץ ניט גע־קענט פערשטעהן וואָס דער מחותן איילט זיך אזוי און ער האָט איהם ניט געענטפערט. קומט איהם אין אַ צעהן טעג ארום אַ דריטער בריעף, און דיזער בריעף איז שוין געווען מיט אַ התראה, דאָס אויב ער שיקט ניט גלייך אריין די פאַר אוירינגלעך, בעקומט ער צוריקגעשיקט די תנאים און דער שידוך איז אויס שידוך.

ווען דער רב האָט בעקומען אזא שטרענגען בריעף, האָט דאָס איהם זעהר שטאַרק וועה געטאָהן און מיט אַ פערביטערט האַרץ האָט ער זיך גענומען צו שאַפען דאָס געלד פאַר די מתנות. ער האָט אויספערקויפט זיינע ספרים, וועלכע זיינען געווען פון אַלטע דרוקען, זעהר טייערע אַנ־טיקען, און אַ ביסעל פון די זילבער, וואָס ער האָט געהאַט,

און פאר דעם געלד האָט ער געקויפט אַ פּאָר פיינע אוירינגלעך און אוועקגעשיקט צו דער כלה.

אַ צייט שפּעטער, ווען עס איז געקומען די צייט פון דער חתונה, איז דער רב מיט זיין פאַמיליע געפאָהרען אין דעם מחותנ׳ס שטאָדט, וואו די חתונה האָט געדאַרפט פאָרקומען. דער רייכער מחותן האָט דעם רב אויפגענומען מיט גרויס כבוד און מיט גרויס שמחה. ער האָט איהם פשוט אויף די הענד געטראָגען. אָבער ער האָט בעמערקט, אַז דער רב זעהט אויס אומעטיג און דערשלאָגען. האָט דער אבי הכלה איהם געפרעגט: „איהר זעהט עפּעס אויס ווי פערזאָרגט, אָדער אין כעס. זאָגט מיר, וואָס איז געשעהן?“ האָט דער רב געענטפערט: „איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, איך האָב אויף אייך אַ האַרץ וואָס איהר האָט מיך אַזוי אונטערגעאיילט מיט די מתנה. צוליעב דעם האָב איך געמוזט פערקויפען מיינע טייערע ספרים און די ביסעל זילבער.“

„וואָס האָט איהר אַזוינס אָנגעוואָרען מיט דעם וואָס איך האָב אייך אונטערגעאיילט? סאַי־ווי וואָלט איהר דאָך די זאַכען געמוזט פערקויפען. טאָ וואָס איז דער אונטערשיעד פריהער אָדער שפּעטער?“ אַזוי האָט גע׳טענה׳ט דער אבי הכלה.

„ניין,“ האָט דער רב געענטפערט, „ווען איהר וואָלט מיך ניט אונטערגעאיילט, האָב איך געהאָט אַן אַנדער וועג ווי צו מאַכען דאָס געלד וואָס איך האָב געדאַרפט אויף די אוירינגלעך. איך האָב זיך גערעכענט אַזוי: דער וועג פון מיין שטעדטעל ביז אייער שטאָדט איז אַ לאַנגער; האָב איך געהאָט בדעה אַרויסצופאָהרען עטליכע וואָכען פריהער פאַר דער חתונה און זיך אָבשטעלען אין איין שטעדטעל און אין אַן אַנדערער. איך קען זאָגען פאַר׳ן עולם; איך קען אויך מאַכען אַ שעהנעם הספד. האָב איך זיך גערעכענט, דאָ וועל איך זאָגען אַ ביסעל מוסר פאַר׳ן עולם, דאָ וועט זיך מיר מאַכען אַ שעהנער נפטר, וואָס מען דאַרף איהם מספיד זיין,

איך וועל מאַכען דעם עולם צו וויינען און וועל דערפאַר קריגען עטליכע רובעל, און איך וועל מיר מאַכען געגנוג אויף כלה־מתנות."

„אַט זעהט איהר," האָט דער רייכער מחותן געענטפערט, „איך האָב זיך אויך געהאַט אָנגעשטויסען, אַז איהר האָט אַזאַ פּלאַן, זיך אָבשטעלען אין שטעדטעלע, מאַכען דעם עולם צו וויינען און צו קלאָגען, און נאָכדעם זאָלען בעלי־בתים ארומגעהן און קלייבען נדבות פאַר אייך. און דאָס פּאַסט זיך ניט זעהר פאַר מיין משפּחה. איך האָב געוואָלט אַז איהר זאָלט קומען צו דער חתונה אויף אַ פרעהליכען וועג און ניט אויף אַ קלאָגעדיגען. אַט דערפאַר האָב איך אייך אונטערגעאיילט."

נמשל

אידען וואונדערען זיך וואָס דער גלות ציהט זיך אַזוי לאַנג. זיי פאַלט גאָר ניט איין, אַז צוערשט דאַרפען זיי תשובה טאָהן. זיי טראַכטען זיך: תשובה טאָהן קען מען דאָך אויך שפּעטער. אַז משיח וועט קומען, וועט מען קענען אריינגעהן אין אַ שוהל, זיך אָבקלאַפּען אין הארצען אַז „על חטא" און זיך אויסוויינען. אָבער דער אייבערשטער האָלט אָב די גאולה און זאָגט: „עס פּאַסט ניט פאַר מיין כבוד, אַז איהר זאָלט קומען אין מיין לאַנד, צו דער חתונה, מיט פערוויינטע אויגען, נאָר „כי בשמחה תצאו."

132
אָהן חסרונות איז אויך אַ מעלה

אַ איד אַ עושר האָט חתונה געמאַכט זיין טאָכטער מיט אַ גערעאַטענעם יונגען מאַן פון אַ פיינער משפחה. אָבער נאָך דער חתונה האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז דער עפּעל איז געפאַלען זעהר ווייט פון בוים. דער איידים איז געווען אַ קאָרטען־שפּיעלער, אַ טרינקער און אַ כל־בו'ניק. ער פלעגט זיצען טעג און נאַכט אין די שענקען און הוליען מיט פער־דאָרבענע חברה־לייט. דער פאָטער האָט זיך שטאַרק גע־נומען צום האַרצען, זעהענדיג אין וואָס פאַר אַן אונגליק זיין טאָכטער איז אַריינגעפאַלען, און די טאָכטער פלעגט כסדר זיצען און וויינען. לסוף האָט דער שווער אַרויסגע־טריבען דעם איידים פון הויז און איהם געצוואונגען אַז ער זאָל געבען גט.

נאָכדעם האָט דער פאָטער געטאָהן אַן אַנדער שידוך פאַר זיין טאָכטער. דער צווייטער מאַן איז ניט געווען קיין יחסן און ניט קיין גערעאַטענער. ער איז געווען אַ פּראָס־טער מענשעל, גאָר אָהן שום מעלות; אָבער דערפאַר האָט ער קיין חסרונות אויך ניט געהאַט. קיינמאָל האָט מען פון איהם ניט געזעהן אָדער געהערט עפּעס שלעכטעס. די טאָכ־טער האָט איהר מאַן זעהר ליעב בעקומען. און יעדען מאָל אַז ער פלעגט אַרויסגעהן פון הויז, ווען ער פלעגט אַפילו געהן אין שוהל דאַווענען, פלעגט זי איהם אָנזאָגען אַז ער זאָל זיך ניט זאַמען, ערגעץ ניט געהן, און קומען גלייך אַהיים. זי האָט אַלץ מורא געהאַט טאָמער וועט ער געהן אין שענק, אַזוי ווי איהר ערשטער מאַן. אויסער דעם, פלעגט זי אימער ביי איהם נאָכפרעגען, יעדען מאָל ווען ער איז געקומען צו־

ריק, וואו ער איז געווען. זי האט ביי איהם געפאדערט חשבון פאר יעדע מינוט.

דער מאן האט דאס ניט געוואלט ליידען און ער האט איינמאל זיך בעקלאגט פאר זיין שווער: „אייער טאכטער גיט מיר א מינוט קיין רוה ניט. זי גלויבט מיר ניט פון דאנען אהער.“ האט איהם דער שווער אזוי ערקלערט: „גלויב מיר, אז מיין טאכטער ליעבט דיך זעהר, נאר אז איי־נער בריהט זיך אב מיט הייסען, בלאזט ער שוין אויף לעב־ליכען. זי האט אזוי פיעל צרות געליטען דורך איהר ער־שטען מאן, אז זי שרעקט זיך רק, טאמער וועסטו ווערען אזוי ווי ער.“

„וועה איז מיר!“ האט דער איידים געקלאגט. „צו וואס האב איך זיך געדארפט איינקויפען אין אזא צרה א ווייב. וואס האט געליטען פון א שלעכטען מאן? בעסער וואלט געווען אז איך וואלט גענומען א מיידעל וואס וויים פון קיין שלעכטס ניט, וואלט איך געלעבט רוהיג.“

האט דער שווער געענטפערט: „ווען דו וואלסט גע־נומען א מיידעל וואס האט קיינמאל ניט געהאט קיין צרות פון אן אנדער מאן, וואלט זי דיך ניט געליעבט, ווייל דו ביזט א פראסטער מענשעל, גאר אהן מעלות, און דיין גאנצע מעלה איז, וואס דו האסט ניט קיין חסרונות. נאר אזא טאכטער ווי מיינע, וואס האט שוין געזעהן די חסרונות פון אן אנדער מאן, קען ליעב האבען אזא מענשען ווי דו, וואס זיין גאנצע מעלה איז וואס ער האט ניט קיין חסרונות.“

נ מ ש ל

ווען דער אייבערשטער וואלט אונז געבען א גייע לאנד, אויף וועלכער קיין אנדער אומה האט נאך ניט געוואוינט, וואלט די לאנד געפאדערט פון אונז א סך זאכען. אבער אז דער אייבערשטער האט אונז געגעבען א לאנד, אויף וועל־כער עס האבען פריהער געוואוינט שכורים, רויבער און

רוצחים, האָט זיך דאָס לאַנד געפּרעהט מיט אונז בלויז פאַר וואָס מיר זיינען געווען פריי פון יענע חסרונות.

133
זינדיגט און רעדט צו אַנדערע צו זינדיגען

א קרעמער האָט געהאַט ביי זיך אין הויז א שכן און דער שכן איז איהם געווען א גרויסער שונא. ניט גענוג וואָס דער שכן פלעגט קיינמאָל אליין ניט קויפען ביי דעם קרעמער, פלעגט ער פון איהם אַבריידען אנדערע קונדען. איינמאָל קומט א מאַן עפּעס קויפען ביים קרעמער, כאַפּט איהם איבער דער שכן אויפ׳ן וועג און זאָגט צו איהם: „קויף ביי איהם ניט. זיין סחורה טויג אויף אַלע קלאָגען. איך אַליין קויף אויך ביי איהם גאָרנישט.“

עטליכע מאָל האָט דער שכן אַזוי אָבגערעדט דעם מאַן פון קויפען. דער קרעמער האָט געוואוסט דערפון און האָט געשוויגען. נאָר איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אז די מענשען פון הויז האָבען גערעדט וועגען דעם מאַן, וועלכער איז עט־ליכע מאָל געקומען קויפען סחורה ביים קרעמער און האָט ניט געקויפט. האָט דער שכן זיך אָבגערופען: „וועגען אַזאַ מענשען איז אָסור כדאַי צו ריידען. ער איז א נידעריגער מענש, אַן אויסוואורף, א גאָרנישט שבגאָרנישט.“

ווען דער קרעמער האָט פון דעם געהערט, האָט ער מיט כעס אויסגערופען צום שכן: „אַרויס פון מיין הויז, דו רשע מרושע! איך וויל דיך דאָ ניט האָבען. אוועק, און קיינמאָל זאָלסטו זיך ניט וואַגען אַריבערצוטרעטען מיין שוועל!“

„וואָס איז מיט דיר?“ האָט דער שכן געפרעגט. „אמת,

איך גיב דיר ניט צו לייזען, אָבער וואָס עפּעס האָסטו זיך יעצט דערמאָנט וועגען דעם ?"

„וואָס דו גיסט מיר ניט צו לייזען, אַרט מיך ניט," האָט דער בעל־הבית געענטפערט. „איך האָב זיך געטראַכט, מיין סחורה געפעלט דיר ניט, און דערפאַר געפעלט דיר צו קויפען ביי אַנדערע. און ווען דו האָסט אָבגערעדט אַז אַנ־דערען פון צו קויפען ביי מיר, האָב איך זיך געטראַכט, אַז ווייל דו ביזט יענעם אַ גוטער פריינד, ווילסטו איהם פער־היטען פון שלעכטע סחורה, פון זיין טובה וועגען. אָבער יעצט, אַז איך האָב געהערט ווי דו בעליידיגסט יענעם און דו רעדסט אויף איהם כל־בו, פערשטעה איך דאָך אַז דו ביזט איהם ניט קיין פריינד, נאָר אַ שונא, טאָ וואָס פאַר אַן אור־זאַכע האָסטו געהאַט איהם אָבצורייידען, אַז ער זאָל מיר ניט געבען צו לייזען ? דאָס צייגט דאָך אַז דו האָסט קיין אַנדער כוונה געהאַט ווי מיר צו טאָהן שלעכטס."

נ מ ש ל

ווען דער רשע וויל אַליין ניט פאָלגען גאָט'ס געבאָט, קען מען איהם אפשר מצדיק זיין, אַז איהם געפעלט ניט די תורה און עס געפעלען איהם בעסער אַנדערע תורות. אויב ער רעדט אָב זיינעם אַ גלייכען פון צו פאָלגען די תורה, קען מען איהם אפשר אויך מצדיק זיין, אַז ער מיינט צו טאָהן אַ טובה אַן אייגענעם מענשען, אַ פריינד. אָבער אַז דער רשע רעדט צו אַ פרומען, עהרליכען אידען צו זינד, דאָס קען שוין דער אייבערשטער ניט מוחל זיין, ווייל דער איי־בערשטער ווייס אַז דער רשע איז דעם צדיק דער ערגסטער שונא.

134
דער פערטריבענער זוהן

א אינגעל האט זיך אמאל פערזינדיגט געגען זיין פאטער, האט איהם דער פאטער ארויסגעטריבען. דער אינגעל פלעגט דעם גאנצען טאג זיצען אין בית־המדרש און פלעגט געהן עסען אויף פרעמדע טישען. דער פאטער פלעגט קומען צום שמש פון בית־מדרש און ביי איהם יעדען מאל פרעגען: „וואס טוהט היינט מיין זוהן? האט ער געלערנט זיין בלאט גמרא? האט ער גדאווענט? האט ער געזאגט א ביסעל תהלים?" און ווען דער זוהן האט זיך דערוואוסט ווי זיין פאטער פרעגט זיך נאך אויף איהם, איז ער צו איהם געגאנגען אהיים און האט פאר איהם גענומען וויינען און טענה'ן: „טאטע ליעבער! יעדען טאג פרעגסטו זיך נאך, אויב איך האב גדאווענט, אויב איך האב געלערנט תורה. פארוואס פרעגסטו זיך ניט נאך אויב איך האב געגעסען, אויב איך האב געהאט וואו צו שלאפען, אויב איך האב גאנצע שיך? ווילסטו מיר זיין א טאטע, טא נעהם מיך אריין צוריק אין דיין הויז, און דאן וועסטו זעהן ווי איך וועל דאווענען און לערנען."

נמשל

אזוי טענה'ן די אידען צו זייער פאטער אין הימעל. דו קימערסט זיך אזוי שטארק וועגען דעם אויב מיר היטען אב דיין תורה און מצוות. ווילסטו אונז זיין א ריכטיגער טאטע, זעה אז מיר זאלען האבען גענוג פרנסה, אדער נעהם אונז צוריק אריין אין דיין לאנד, און דו וועסט זעהן ווי מיר וועלען זיין גוט און פרום.

135
דער דאָרפסמאַן און זיין אוצר

א ישוב'ניק, וועלכער האָט געוואוינט אין דאָרף, האָט געהאַט אַ סך זילבערנע און גאָלדענע כלים, און ווייל ער האָט מורא געהאַט צו האַלטען די זאכען ביי זיך אין דאָרף, האָט ער זיי אַוועקגעפיהרט צו זיינעם אַ גוטען פריינד אין שטאָדט צו בעהאַלטען. אין שטאָדט, האָט ער זיך געטראַכט, איז געוויס זיכערער.

אָבער פון גנבים קען מען זיך אין ערגעץ ניט אויסהיטען. גנבים האָבען דערשמעקט אַז אין יענעמס הויז ליגט בעהאַלטען אַ סך גאָלד און זילבער, האָבען זיי זיך אַהין אריינגע'גנב'עט אום האַלבע נאַכט און האָבען אַלעס אַוועקגענומען. אויף מאָרגען גאַנץ פריה איז געקומען אַ שליח פון שטאָדט צום ישוב'ניק און האָט איהם אַנגעזאָגט, אַז זיין גאַנצען אוצר האָבען גנבים צוגענומען. דער ישוב'ניק האָט גלייך צוזאַמענגערופען זיינע אַרבייטער, האָט זיי אַרויפגעזעצט אויף פערד, און אַליין האָט ער זיך אויך אַרויפגעזעצט אויף אַ פערד און האָט אַ קאָמאַנדעווע געטאָהן: „קומט, ברידער, מיר וועלען כאַפּען די גנבים!“

„אומזיסט אייער טרחה,“ האָט דער שליח, וואָס איז געקומען פון שטאָדט, געזאָגט. „די גנבים זיינען שוין ווייט אַוועק. עס איז אַ פערפאַלענע זאַך.“

„ניין,“ האָט דער ישוב'ניק געענטפערט, „ווען עס וואָלט געווען אַ פערפאַלענע זאַך, וואָלט מען דיך ניט געשיקט אַזוי פריה בעגינען מיר אַנצוזאָגען וועגען דער גנבה. אַט דאָס וואָס מיין פריינד האָט זיך געאיילט מיר וואָס שנעלער אָנ־

צוזאגען אז מיינע זאכען זיינען גע'גנב'עט געווארען, איז א סימן אז ער רעכענט אז מען קען נאך די גנבים כאפען.“

נמשל

אין די ערגסטע אומשטענדען דארף א מענש זיך ניט פערלירען. ווען א נביא פלעגט קומען אנזאגען אז ס'איז נגזר געווארען דאס אז אונגליק מוז געשעהן, האט עס גע־מיינט אז ווען מען וועט תשובה טאהן וועט די גזירה פון הימעל בטל ווערען.

136

די בעלאגערטע שטאדט

א שטאדט האט געמאכט א בונט געגען מלך און האט מעהר ניט געוואלט פאלגען זיינע געזעצען און איהם צאהלען שטייער. דער מלך איז געקומען מיט א גרויסער ארמיי און האט בעלאגערט די שטאדט פון אלע זייטען, אזוי אז קיינער זאל ניט קענען ארויס, אדער אריין, כדי אז די שטאדט־לייט וועלען אנהויבען צו הונגערען און קיין שפייז וועלען זיי ניט קענען ארייננקריגען, וועלען זיי זיך מוזען אונטערגעבען.

עס איז אוועק א צייט און די שטאדט־לייט האבען אנ־געהויבען צו פיהלען דעם הונגער, און עסען איז ניט געווען וואס. האבען זיי אנגעהויבען צו ריידען פון אונטערגעבען זיך צום מלך. אבער עס זיינען נאך געווען מענשען עקשנים, וואס האבען זיך איינגעשפארט אז זיי וועלען זיך ניט אונ־טערגעבען. זיי וועלען נאך ווארטען, האבען זיי געזאגט. ענדליך האבען די עקשנים אויך דערפיהלט דעם שרעקליכען הונגער און זיי זיינען שוין אויך מרוצה געווארען זיך אונ־טערצוגעבען.

אבער ווען עס איז געקומען צו שיקען שלוחים צום

מלך, זיינען אלע שוין געווען אזוי אבגעשוואכט פון הונגער, אז זיי האבען זיך ניט געקענט ריהרען פון ארט, און זיי זיינען געבליבען אהן כחות.

דער מלך איז דערווייל געווארען זעהר אונגעדולדיג וואס די שטאדט־לייט זיינען אזעלכע פערביסענע עקשנים. האט ער געהייסען אונטערצינדען די שטאדט פון אלע זייטען, און מען זאל פערברענען די הייזער מיט די מענשען צוזאמען.

ווען די שטאדט־לייט האבען זיך דערוואוסט וואס דער מלך וויל טאהן, האבען זיי צוזאמענגענומען זייערע לעצטע כחות און זיך געשטעלט אויף די פיס און גענומען שרייען מיט קולות: „אדוננו המלך! אויף נאמנות, מיר האבען שוין לאנג חרטה בעקומען אויף דעם וואס מיר האבען זיך גע־בונטעוועט געגען דיר. מיר ווילען זיך שוין אונטערגעבען; אבער מיר זיינען אזוי אויסגעהונגערט, אז מיר האבען גאר קיין כחות ניט צו געהן צו דיר. דארום, פאטער קעניג! דו ביזט דאך אזוי גוט צו אלע דיינע קנעכט, טא שיק אונז דיינע רייטוועגען און קארעטען, מיר זאלען קענען קומען צו דיר און דיך איבערבעטען, אז דו זאלסט אונז מוחל זיין און אונז ווידער אנערקענען פאר דיינע טרייע קינדער.“

נמשל

מיט אונז, אידען, איז אויך אזוי. דער אייבערשטער ווארט ביז מיר וועלען תשובה טאהן און דאן וועט ער אונז שיקען משיח׳ן. אבער מיר זיינען אזוי אבגעשוואכט פון גלות און פערזונקען אין טיעפען זומפ, דאס מיר האבען קיין כח ניט תשובה צו טאהן. דארום בעטען מיר, אז דער איי־בערשטער זאל אונז פריהער שיקען זיין משיח און אונז ברענגען צו איהם, און דאן וועלען מיר קענען אויסדריקען אונזער חרטה און תשובה טאהן.

137
דער קלוגער משרת

אין אַ שטאָדט זיינען געווען צוויי רייכע מענשען און זיי האָבען איינער דעם אַנדערען שטאַרק פיינד געהאַט. איינער דעם אַנדערען האָט פּשוט דעם לעבען ניט פערגונען. איינמאָל האָט איין רייכער מאַן געשלאָגען דעם משרת פון דעם אַנדער רייכען מאַן. דער משרת האָט איהם געוואָלט אָנשרעקען, האָט ער געזאָגט: „ווייסטו, אַז איך אַרבייט ביי יענעם און יענעם? ער וועט זיך שוין מיט דיר אָברעכענען פאַר מיר.“ אָבער ווי נאָר דער עושר האָט דערהערט אַז דער געשלאָגענער איז זיין שונא'ס משרת, האָט ער איהם נאָך מעהר געשלאָגען.

דער משרת איז אַוועק צוריק אין דער הויז פון זיין בעל־הבית און האָט אַ וואָרט ניט געזאָגט. ער האָט זיך אַוועק־געזעצט און געשוויגען. זיין בעל־הבית האָט בעמערקט, אַז דער משרת איז זעהר אומעטיג, האָט ער איהם געפרעגט: „וואָס איז געשעהן?“ האָט דער משרת געענטפערט: „גאָר־נישט.“

„טאָ וואָרום זעהסטו אויס אַזוי דערשלאָגען?“ האָט דער בעל־הבית געפרעגט. „זאָג מיר דאָך, ווער האָט דיר געמאַכט די וואונדען, וואָס דו האָסט אויפ'ן פּנים?“

„און אַז איך וועל דיר זאָגען, וואָס קענסטו מיר העל־פען?“ האָט דער משרת גענומען הערצען. „די וואונדען האָט מיר געמאַכט יענער און יענער גביר. נו, וואָס קענסטו איהם טאָהן?“

„ער האָט דיך געשלאָגען?“ האָט דער בעל־הבית בייז אויסגערופען. „מסתמא האָט ער ניט געוואוסט אַז דו ביזט

מיין משרת, זאנסט וואלט ער דאך ניט געוואגט דיך אזוי צו שלאגען."

„איך האב אויך אזוי געמיינט," האט דער משרת גע־זאגט. „איך האב געמיינט, אז ער שלאגט מיך ווייל ער קען מיך ניט. האב איך איהם געזאגט ווער מיין בעל־הבית איז. און וואס מיינסטו איז געשעהן? פריהער האט ער מיר גע־געבען קליינע קלעפּ, אבער אז ער האט דערהערט דיין נאמען, האט ער מיר געגעבען גרויסע קלעפּ."

ווען דער בעל־הבית האט דאס דערהערט, האט זיך זיין כעס אנגעצונדען און ער האט יענעם עושר פערקלאגט אין געריכט, ניט ווייל איהם האט געארט די קלעפּ וואס זיין משרת האט בעקומען, נאר זיין אייגענער כבוד, וואס האט דערביי געליטען.

נ מ ש ל

עס טרעפט אמאל אז איינער הויבט אן אויסצודער־צעהלען זיין יחוס, מאכט ער זיך נאך ערגער.

138

ניט איבעראל גילט גרויסקייט

געווען אמאל א גרויס געלעהרטער מאן, א למדן, א מופלג און א בקי אין אלע שבע חכמות, און דערצו איז ער געווען א גרויסער מנגן מיט א וואונדערבארע שטימע. אויך האט ער געקענט שפּיעלען אויף א פידעל ווי דער בעסטער קינסטלער אין דער וועלט. צו אלע זיינע מעלות איז ער גע־ווען א חכם און א בעל עצה. נאר אזוי ווי די דאקטוירים האבען איהם געהייסען ענדערען דעם קלימאט און זיך בע־זעצען אין א ווארימען געגענד, איז ער ארויסגעפאהרען מיט

זיין פרוי און מיט זיין גאנצער הויז געזינד און זיך בעזעצט אין א קליין שטעדטעל, וואס איז געווען בעוואוינט פון פראסטע מענשען. ווי דער שטייגער איז, ווען עס קומט אן א נייער מענש, פרעגט מען איהם ערשטענס, „מה שמך?“ ווי הייסט איהר. און נאכדעם פרעגט מען, „מיט וואס בעשעפטיגט איהר זיך?“ האט דער נייער מענש געענטפערט: „איך בין א רופא און קען גוט שטעלען באנקעס.“

האט איהם זיין פרוי געפרעגט: „איך פערשטעה ניט, מיין מאן, דו ביזט אזא למדן און אזא קענער אין שפראכען, אין מוזיק, און אין אלע שבע חכמות. האסטו דוקא אויסגעקליבען זיך אנצוגעבען מיט אזא קליינליכע פראפעסיע. וואס איז פאר אזא מענשען ווי דו גאר קיין כבוד ניט?“

„פערשטעהסטו מיך אזוי, מיין פרוי,“ האט דער מאן געענטפערט. „די איינוואוינער פון דיעזער שטעדטעל זיינען קליינע מענשעלעך מיט קליינע השגות. אז איך וועל זיי זאגען מיינע גרויסע מעלות וועלען זיי גאר ניט פערשטעהן ווי דאס צו שעצען. זיי וועלען אויף מיר קוקען ווי אויף אן איבעריגען מענשען, וואס קען גאר קיין נוצען ניט ברענגען אויף דער וועלט. אבער א רופא וואס קען שטעלען באנקעס איז ביי זיי, לויט זייער השגה, א וויכטיגער מענש, און זיי וועלען האבען גרויס דרך ארץ פאר מיר.

נמשל

צו פערשטעהן א גרויסען מענשען מוז מען אליין האבען אין זיך כאטש א ביסעל גרויסקייט.

139
אַ קבצן ניט קיין בטוח

אַ פאבריקאנט איז געקומען אין אַ שטאָדט מאָהנען געלד ביי די סוחרים וואָס זיינען איהם געווען שולדיג פאר סחורה. ביי די וואָס זיינען איהם געווען שולדיג גרעסערע סומען האָט ער שטאַרקער געמאָהנט, ביי די קלענערע בעלי חובות האָט ער שוין ניט אַזוי שטאַרק געמאָהנט. נאָר איינער איז דאָרט געווען אַ גאַנץ קליינער סוחר, האָט ער ביי איהם גאָרניט געמאָהנט. האָט זיך יענער סוחר בעריהמט פאר אַלעמען: „איהר זעהט? מיין קרעדיט איז זעהר גוט. ביי מיר האָט ער גאָרניט געמאָהנט!“

האָבען די אנדערע סוחרים איהם געענטפערט: „ניט ווייל דו ביזט אַזאַ גרויסער בטוח, ניט ווייל דיין קרעדיט איז אַזוי גוט, מאָהנט ער ביי דיר ניט, נאָר ווייל ער וויים, אַז דו ביזט אַן אָרימאַן, אַ קבצן, און עס איז ניטאָ וואָס ביי דיר צו נעהמען, דערפאר לאָזט ער דיך צורוה.“

נ מ ש ל

ווען משה רבינו איז בעשטראָפט געוואָרען אַזוי שווער פאר אַ קליינע זינד, היינט ווי פיעל שטראָף קומט שוין אונז קליינינקע מענשעלעך, וואָס מיר זינדיגען אויף שריט און טריט? איז דער תירוץ, אַז מיר זיינען אַזוי קליין און נישט־ווירדיג, אַזוי ווי יענער אָרימער סוחר, וואָס ביי איהם איז ניט געווען וואָס צו מאָהנען.

140
בעסער וועניגער און גוט

א גרויסער עושר וואס האט געהאט א טאכטער, האט פאר איהר געטאהן א שידוך מיט דעם זוהן פון אן ארימען יחסן. דער פאטער פון דעם חתן האט אויף זיך גענומען צו נייהען פאר'ן חתן דריי אנצוגען קליידער. האט דער מחותן צו איהם געזאגט: „פאר מיר דארפט איהר זיך ניט שעהמען. איך וויים דאך, אז איהר זייט אן ארימאן און איהר האט ניט די מיטלען צו מאכען פאר אייער זוהן דריי אנצוגען וואס זאלען אלע זיין גוט. און אויב איהר וועט איהם טאקע מאכען דריי אנצוגען, וועט איהר זיי מסתמא מוזען מאכען פון וואלוועלע סחורה, וואס ווערט גיך צוריסען. איז טאקע בעסער, אז איהר זאלט איהם מאכען בלויז איין אנצוג, איינעם און א רעכטען."

נ מ ש ל

א איד דארף זיך ניט אונטערנעהמען צו טאהן מעהר ווי די תורה הייסט איהם, און אז ער לערנט זאל ער בעסער לערנען וועניגער און מיט מעהר כונה.

141
אוים יחסן

ביי א פאָטער זיינען געווען צוויי זיהן. איינער איז גע־וועזן א צולאָזענער, וואָס פלעגט אימער ארומגעהן מיט שלעכ־טע חברים און הוליען און שיכור'ן. און דער אַנדערער האָט זיך דערווייטערט פון שלעכטע חברה, און האָט ניט גע־שיכור'ט און ניט געטאָהן קיין שלעכטס. איז דער צווייטער געוועזן זעהר בעליעבט ביים פאָטער, בלויז דערפאר, ווייל ער האָט ניט געטאָהן קיין שלעכטס, כאָטש גוטעס האָט ער אויך ניט געטאָהן. אבער בלויז דערפאר וואָס ער האָט קיין שלעכטס ניט געטאָהן איז ער געוועזן ביים פאָטער זעהר טייער.

שפּעטער האָט דער שלעכטער זוהן זיך דערווייטערט פון זיין חברה און האָט אויפגעהערט צו שיכור'ן און צו שפּיעלען אין קאָרטען. דאָן האָט דער פאָטער געזאָגט צו דעם אנדער זוהן: „יעצט, אויב דו ווילסט, אז איך זאָל דיך ליעב האָבען אזוי ווי פריהער איז ניט גענוג, אז דו זאָלסט ניט טאָהן שלעכטס, דען אזוי איז דאָך יעצט דיין ברודער אויך, ער טהוט אויך מעהר קיין שלעכטס ניט. וואָס איך פערלאַנג פון דיר יעצט איז, אז דו זאָלסט אנהויבען צו טאָהן עפּעס גוטעס.

נמשל

דאָס איז א משל נעגען שבת. עס איז ניט גענוג וואָס א איד טוהט נישט אום שבת קיין ארבייט, ער מוז אין דיעזען טאָג טאָהן עפּעס גוטעס.

142
דער עיקר האָט געפעהלט

צוויי גוטע פריינד, ראובן און שמעון, האָבען זיך גע־טראָפען אין גאַס. זעהט שמעון אז ראובן איז זעהר אומע־טיג. פרעגט שמעון: „וואָס איז מיט דיר? ווארום זעהסטו אויס אַזוי דערשלאָגען?" ענטפערט ראובן: „איך האָב גרויס צער פון מיין זוהן וואָס ער איז נעבעך זעהר קראַנק." זאָגט שמעון: „וואָס רעדסטו? אָט ערשט האָב איך איהם געזעהן אין גאַס, א פרישען, א געזונטען!" האָט ראובן געענטפערט: „יאָ, ער געהט ארום און זעהט אויס גוט, אָבער ער איז דאָך קראַנק. ער עסט ניט, האָט קיינמאָל קיין אַפּעטיט ניט. איך גיב איהם די בעסטע שפּייזען, אָבער ער וויל זיי אין מויל ניט נעהמען."

„איך וועל דיר ציינען, אז ביי מיר וועט ער יאָ עסען," האָט שמעון געזאָגט.

שמעון איז אַוועק, האָט אויפגעזוכט דעם אינגעל און האָט איהם איינגעלאַדען צו זיך אהיים. דאָרט האָט ער פאר איהם אַוועקגעשטעלט א טעלער זופּ און פלייש און איהם גע־געבען עסען.

„איך וויל ניט עסען," האָט דער אינגעל געזאָגט.

„אז דו וועסט מיר אויפעסען די פלייש מיט די זופּ אין גאַנצען וועל איך דיר געבען צוויי גילדען!" האָט שמעון אָנגעבאָטען.

דער אינגעל האָט חשק געהאַט צו דאָס געלד, האָט ער זיך אָנגעטאָהן א כח און האָט לײדיג געמאַכט דעם טעלער.

שמעון איז גלייך אַוועקגעלאָפען צו זיין פריינד ראובן און האָט איהם מיט גרויס שמחה דערצעהלט:

„זעהסטו, איך האָב דיר געזאָגט, אז ביי מיר וועט ער עסען! און ער האָט טאַקע געגעסען. א טעלער זופּ און א גרויס שטיק פלייש האָט ער ביי מיר אויפגעגעסען — זאָל איהם וואויל בעקומען!"

„דערצעהל מיר ווי אַזוי דו האָסט איהם געמאַכט צו עסען," האָט דער פאָטער געבעטען. „אפשר וועל איך טאַקע ניט ווי זיך צו פיהרען מיט איהם."

האָט שמעון דערצעהלט ווי ער האָט דעם אינגעל אונטערגעקויפט מיט צוויי גילדען.

„דו נאַרישער מענש!" האָט ראובן אויסגערופען. „אַט דאָס וואָס דו דערצעהלסט איז שוין א בעוויז, אז דער אינגעל איז קראַנק און האָט קיין אַפּעטיט. ווען ער וואָלט געהאַט אַפּעטיט וואָלט ער געגעסען, ווייל עס הונגערט איהם, אָבער ניט צוליעב געלד."

נמשל

אזוי איז דער אונטערשיעד צווישען מענשען וואָס טוהען גוטעס צוליעב דעם, ווייל זיי האָבען א גוטע האַרץ און ווילען טאָהן גוטעס, און מענשען וואָס גיבען צדקה כדי מען זאָל זיי אָבגעבען כבוד אויף דער וועלט, אָדער עולם הבא אויף יענער וועלט.

143
אַ שידוך, אָבער ניט קיין גלייכער

א פּראָסטען מענשעל האָט אָבגעגליקט און ער איז געוואָרען א גרויסער עושר. און אז ער איז געוואָרען זעהר רייך האָט זיך איהם געוואָלט איינקויפען אין יחוס און חתונה מאַכען זיין טאָכטער מיט דעם זוהן פון דעם שטאָדטיגען רב. האָט ער געשיקט נאָך א שדכן און האָט צו איהם געזאָגט:

„געהט צום רב, גיט א רייד מיט איהם, און אז איהר וועט דעם שידוך אויספיהרען וועט איהר קריגען פיינע שדכנות געלד.“

דער שדכן איז אוועק צום רב און האט איהם פארגע־שלאגען דעם שידוך פאר זיין זוהן. פון אנפאנג האט דער רב ניט געוואלט הערען און זעהן, ווייל דער אבי הכלה איז געוועזן א גאנץ פראסטער מענשעל און פון נידעריגען שטאנד, און ניט דעם רב און ניט אפילו אזוי א שעהנעם בעל הבית איז אנגעשטאנען צו ריידען מיט איהם, אבער דעם שדכן מיט זיין גלאטען צונג האט זיך דאך איינגעגעבען דעם רב איבער־צוריידען ביז עס איז געווארען א שידוך.

נאך דער חתונה האט דער רייכער מחותן געזעהן, אז דער רב רעדט צו איהם ניט און וויל צו איהם ניט ריידען. האט ער זיך שטארק געוואונדערט: ווי קומט עס, אז מחותנים זאלען גאר זיין ווי פרעמדע, אזוי ווי זיי קענען גאר ניט איינע די אנדערע און זאלען גאר ניט ריידען איינער צום אנדערען?

זיינע מענשען געקומען צום רב און האבען איהם אב־געטראגען ווי זיין מחותן בעקלאגט זיך אויף איהם. האט דער רב געהייסען, אז מען זאל איהם אזוי ענטפערען: „ער מיינט, אז ווייל איך בין איינגעגאנגען, אז מיין זוהן זאל נעהמען זיין טאכטער איז דאס שוין א גלייכער שידוך, און עס וואונדערט איהם פאר וואס איך פערברייינג ניט מיט איהם, פאר וואס איך רייד ניט צו איהם. אבער טאקע דער פאקט וואס איך רייד ניט מיט איהם איז א בעוויז, אז דער שידוך איז ניט קיין גלייכער, דען וועגען וואס קען איך ריידען מיט אזא עם הארץ? איז דאך א קשיא, ווארום איך בין אויף דעם איינ־געגאנגען? נו, בלייבט א קשיא!“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט זיך פערבונדען מיט א נידריי־גער בריאה, א מענש, און האט איהם געגעבען א תורה. דער

מענש לעזט די תורה און געפינט דאָרט זאכען, וואָס ער בע־גרייפט ניט מיט זיין אָרימען שכל, און ער האָט טענות צום רבונו של עולם ווארום ער מאַכט איהם ניט קלאָר די אַלע שווערע זאכען און די סודות פון דער תורה. דער מענש מיינט, אז ווי באַלד דער אייבערשטער האָט זיך מיט איהם פערבונדען איז ער שוין א גלייכער מחותן, און אַלעס דאַרף איהם זיין קלאָר. אָבער דער אייבערשטער ענטפערט: „זאת חקת התורה", אזוי איז דער דין און דו האָסט ניט וואָס צו פרעגען. איך האָב מיט דיר ניט וואָס צו ריידען. א מחותן ביזטו אפשר, אָבער מיין גלייכען ביזטו ניט."

144
דעם מלך'ס מתנות

א גרויסער מלך פלעגט יעדען חודש, יעדען יום טוב, און ביי יעדער שמחה אין זיין פאַמיליע געבען שעהנע מתנות צו אַלע זיינע קנעכט און דיענער ווי אויך צו זיינע מיניס־טאָרען און ראטגעבער. דער מלך האָט ביי זיך געהאַט דאָק־טוירים, גרויסע ספעציאַליסטען, וועלכע האָבען קורירט איהם און זיין פאַמיליע יעדען מאָל ווען איינער פון זיי איז קראַנק געוואָרען, און די דאָקטוירים פלעגט דער מלך קיין מתנות ניט געבען. נאָר אמאָל, אז איינער פון די דאָקטוירים איז געווען אין עפעס א צרה, אָדער ער איז געווען שטאַרק גע־דריקט אין געלד, פלעגט איהם דער מלך אויסהעלפען.

האָבען די דאָקטוירים זיך צוזאַמענגענומען און געקומען צום מלך מיט א טענה:

„זאָג אונז, האר קעניג, מיט וואָס זיינען מיר ערגער פון אַלע דיינע מענשען? זיי גיסטו מתנות יעדען חודש און יע־דען יום טוב און צו יעדער שמחה, אָבער אונז לאָזטו אויס."

„איך וועל אייך דאָס ערקלערען," האָט דער מלך גע־ענטפערט. „יענע מענשען זיינען אימער מיט מיר, זיי בע־דיענען מיך די גאַנצע צייט כסדר, רעגעלמעסיג, גיב איך זיי מתנות אויך רעגעלמעסיג. אָבער איהר בעדיענט מיך נאָר אין אַן אונגליק, ווען עס מאַכט זיך אַ קראַנקהייט אין מיין פאַמיליע, עס הייסט נאָר צופעליג, דארום גיב איך אייך איי־ער לוין אויך צופעליג, ווען עס מאַכט זיך אַ פאַל ווען איהר זייט אין אַן אונגליק, אָדער אין אַ נויט."

נ מ ש ל

דאָס איז אַ משל וועגען די אידען, וואָס געהען אין שוהל יעדען טאָג, דיענען דעם רבונו של עולם אין אַלע צייטען, און יענע אידען וואָס קומען אין שוהל נאָר אום ימים נוראים, אָדער ווען עס קומט עפּעס אַ צרה אויף זיי. מיט די ערשטע איז דער אייבערשטער אין אַלע צייטען, אָבער מיט די אַנ־דערע נאָר ווען זיי דריקט אַ גרויסע נויט.

145
צוויי מינים גוטע פריינד

אַ סוחר האָט געהאַט צוויי גוטע און טרייע פריינד. איי־נער איז געווען אַ רייכער און דער אַנדערער אַן אָרימאַן. דער רייכער פלעגט צו איהם קומען יעדען טאָג אין געשעפט און איהם געבען צו לייזען. דער אָרימאַן האָט דאָס ניט געקענט טאָהן, פלעגט ער צייגען זיין פריינדשאַפט אויף אַן אַנדער אופן. ער פלעגט אַרומגעהן איבער'ן שטאָדט און ברענגען אַנדערע מענשען וואָס זאָלען קויפען ביי דעם סוחר. און אויף אַזאַ אופן פלעגט דער אָרימאַן אַריינברענגען דעם סוחר מעהר לייזונג ווי זיין רייכער פריינד.

נמשל

דער איד וואָס האָט געלערנט און איז אַ למדן, ניט אַליין צו לייזען, עס הייסט ער לערנט אליין, אָבער דער איד וואָס האָט ניט געלערנט, אָבער ער האָט ליעב די תורה, שטיצט ער תלמידי חכמים און תלמוד תורה אנשטאַלטען, און ער טהוט אויף פיעל מעהר ווי דער וואָס לערנט אליין.

146

דער כתב און די קאַרטע

עס איז בעקאַנט אַז אין די אַמאָליגע צייטען האָבען די שפּאַנישע אידען ניט געליטען די דייטשע אידען אין זייער מדינה. איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז אַ גרויסע אידישע קהלה אין שפּאַניען האָט פערלאָרען איהר רב. האָט מען גע־נומען זוכען אַן אַנדערען, וואָס זאָל זיך פּאַסען צו פערנעה־מען דעם אמט. האָט איינער פאָרגעשלאַגען, אַזוי ווי אין דייטשלאַנד געפינט זיך איינער אַ גרויסער גאון און גרויסער חכם, זאָל מען איהם אַראָבברייננגען. זיינען די שטאָדט־לייט געווען צוטיילט, די האָבען דעם דייטשען רב געוואָלט און די אַנדערע זיינען געווען דאַגעגען. איבערהויפּט האָט מען מורא געהאַט פאַר דעם וואָס דער דייטשער רב האָט געהאַט אַ סך קינדער, זיהן און טעכטער, און אַז זיי וועלען זיך אויסמישען מיט שפּאַנישע קינדער, וועלען זיי פערדייטשען דעם שפּאַני־שען אידענטהום. אָבער אַזוי ווי נאָך לאַנגען זוכען האָט מען קיין בעסערען רב ניט געקענט געפינען, האָט מען זיך געאייניגט אויף דעם דייטשען רב, אָבער בתנאי, אַז קומען זאָל ער נאָר מיט זיין פרוי און מיט זייערע גאַנץ קליינע קינדער, די וועלכע דאַרפען נאָך האָבען זייער מאַמען. די

גרעסערע מוזען פערבלייבען אין דייטשלאנד. און אזוי ווי מען האט זיך געשעהמט דיזען פונקט איינצושרייבען אין דעם רבנות כתב, האט מען אבגעמאכט, אז מען זאל נאך דעם רב שיקען א גאנץ קליינע קארטע, און ער זאל אליין פערשטעהן אז ער דארף זיין גאנצע פאמיליע ניט מיטנעהמען.

די שלוחים זיינען געקומען אין דייטשלאנד און איבער־געגעבען דעם כתב רבנות צום רב. ער האט דעם כתב אי־בערגעלעזען. די קאנדיציעס זיינען איהם געפעלען געווארען, אבער אז ער האט א קוק געטאהן אויף דער קליינער קארטע וואס מען האט געשיקט נאך איהם, האט ער געזאגט:

„די קליינע קארטע וואס איהר האט נאך מיר געשיקט שטימט ניט מיט דעם שעהנעם כתב רבנות, וואס איהר האט מיר געבראכט. איך פערשטעה, אז איהר נעהמט מיך פאר א רב ניט ווייל איהר ווילט מיך, נאר ווייל איהר דארפט מיך. און טאקע דערפאר וויל איך ניט פאהרען צו אייך.“

אז די שלוחים זיינען צוריקגעקומען אין זייער שטאדט מיט דעם רב'ס תשובה, האבען די שטאדט־לייט איינגעזעהן, אז זיי האבען געטאהן ניט ריכטיג און זיי האבען געשיקט צום רב עטליכע גרויסע קארטעס אום צו ברייגגען זיין גאנצע הויז געזינד.

נ מ ש ל

עס זיינען דא מענשען וואס אויף שבחים זיינען זיי ניט קארג, אבער אז עס קומט עפעס צו טאהן, ווערען זיי קאלט. און מיט אזעלכע דארף מען וויסען ווי צו האנדלען. דער כתב און די קארטע מוזען זיין פון דער זעלבער מאס.